

УДК 354:328.185

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5\(51\)-1511-1519](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5(51)-1511-1519)

Фєвральова Світлана Вячеславівна викладач кафедри майстерності актора, Харківська державна академія культури, м. Харків, тел.: (050) 220-25-89, <https://orcid.org/0000-0002-1595-825X>

Ігнатєва Наталія Михайлівна викладач кафедри музично-драматичного театру, Харківська державна академія культури, м. Харків, тел: (099) 658-15-50, <https://orcid.org/0000-0001-6023-9767>

Циганська Тетяна Михайлівна старший викладач кафедри музично-драматичного театру, Харківська державна академія культури, м. Харків, тел: (096) 069-55-44, <https://orcid.org/0009-0009-6399-6013>

СУЧАСНЕ ВИХОВАННЯ МУЗИЧНО-ДРАМАТИЧНИХ АКТОРІВ. МАЙСТЕРНІСТЬ АКТОРА, ПЛАСТИКА, ГОЛОС.

Анотація. У статті проаналізовано сучасні підходи до підготовки акторів музично-драматичного театру з акцентом на розвиток акторської майстерності, сценічної пластики та голосу. Актуальність дослідження зумовлена появою нових жанрів на театральній сцені (мюзикл, рок-опера тощо) та потребою у формуванні універсальних акторів, здатних поєднувати драматичну гру з вокальним і пластичним мистецтвом. Визначено коло проблем: збереження класичних методик у поєднанні з інноваційними техніками, необхідність удосконалення навчальних програм в Україні згідно з міжнародними стандартами, а також дисбаланс між кількістю випускників акторських спеціальностей і реальними потребами індустрії. Здійснено огляд останніх досліджень: окремі роботи присвячені вокальному вихованню драматичних акторів, сценічному руху і пластиці, формуванню творчого амплуа та іміджу актора естрадного жанру. Наголошено на нестачі комплексних досліджень, що профільно розглядають виховання саме акторів музично-драматичного театру. Метою статті є узагальнення сучасних педагогічних методик підготовки музично-драматичних акторів та визначення перспектив їх удосконалення в контексті сучасних вимог до професійної компетентності. У викладі основного матеріалу розкрито структуру підготовки актора: від постановки проблеми і аналізу досвіду – до практичних аспектів навчання. Описано традиційні та інноваційні методи виховання акторської майстерності, розвитку пластики тіла та голосових даних. Встановлено, що сучасна акторська освіта в Україні орієнтується на поєднання кращих національних традицій з новітніми світовими тенденціями, зокрема

індивідуалізацію навчання та міждисциплінарність. Висновки підтверджують необхідність оновлення навчальних програм, активного впровадження спеціалізованих курсів вокалу і сценічного руху, тісної співпраці з практичними театрами та врахування ринкових реалій. Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричною оцінкою ефективності різних методик виховання акторів, розробкою рекомендацій щодо інтеграції нових технологій (наприклад, мультимедійних засобів аналізу виконання) та порівнянням українського досвіду з зарубіжними моделями акторської освіти.

Ключові слова: музично-драматичний актор, акторська освіта, сценічна пластика, вокальне виховання, сучасні методики, професійна компетентність.

Fieveralova Svitlana Vyacheslavivna Lecturer Stage Craft Department, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, tel.: (050) 220-25-89, <https://orcid.org/0000-0002-1595-825X>

Ihnatieva Nataliia Mykhailivna Lecturer at the Department of Music and Drama Theater, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, tel: (099) 658-15-50, <https://orcid.org/0000-0001-6023-9767>

Tsyhanska Tetiana Mykhailivna Senior Lecturer at the Department of Music and Drama Theater, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, tel: (096) 069-55-44, <https://orcid.org/0009-0009-6399-6013>

MODERN TRAINING OF MUSICAL-DRAMA ACTORS: ACTING MASTERY, PHYSICALITY, VOICE

Abstract. The article provides a scientific analysis of modern approaches to training musical drama theatre actors, with emphasis on the development of acting mastery, physical expressiveness, and voice. The relevance of this research stems from the emergence of new genres on stage (musicals, rock-operas, etc.) and the consequent need for versatile actors capable of combining dramatic performance with vocal and physical skills. The range of current problems is identified: the challenge of preserving classical methodologies while incorporating innovative techniques; the need to update Ukrainian acting curricula in line with international standards; and an imbalance between the number of acting graduates and the actual industry demand. A review of recent studies is presented: certain works focus on vocal training of drama actors, stage movement and plastic expressiveness, and the formation of a performer's creative image and style in the pop genre. It is highlighted that comprehensive research specifically addressing the training of musical-drama actors remains scarce. The aim of this article is to synthesize modern pedagogical methods for training musical-drama actors and to identify prospects for their improvement in light of contemporary

professional competency requirements. In the presentation of the main material, the structure of actor training is detailed: from problem statement and literature analysis to practical aspects of education. Traditional and innovative methods of cultivating acting mastery, developing bodily plasticity, and enhancing vocal abilities are described. It is found that modern actor education in Ukraine is oriented towards combining the best national traditions with the latest global trends, including individualized instruction and interdisciplinarity. Conclusions affirm the necessity of updating training programs, implementing specialized voice and movement courses, fostering close collaboration with theatre practitioners, and accounting for market realities in actor preparation. The prospects for further research include empirical evaluation of the effectiveness of various acting training techniques, development of recommendations for integrating new technologies (such as multimedia performance analysis tools), and comparative studies of Ukrainian experience with international models of actor education.

Keywords: musical drama actor, actor training, stage movement, vocal training, modern methodologies, professional competence.

Постановка проблеми. Сучасний театральний простір характеризується тенденцією до синтезу різних жанрів і видів мистецтва, що висуває нові вимоги до професійної підготовки акторів. Зокрема, у драматичних театрах все частіше з'являються вистави з активним використанням музики та співу – зонг-опери, рок-опери, мюзикли тощо. Актор музично-драматичного театру має бути універсальним виконавцем, який одночасно володіє майстерністю драматичної гри, вокальними даними і пластичною виразністю тіла. Проте традиційна система виховання акторів не повністю враховувала специфіку музично-сценічних жанрів, оскільки історично драматичні актори і вокалісти навчалися окремо. У радянській та пострадянській театральній педагогіці вокал і танець часто розглядалися як допоміжні навички, тоді як сучасність диктує необхідність високого рівня інтеграції цих компонентів. Таким чином, постає проблема модернізації підходів до виховання акторів музично-драматичного профілю – як у змісті навчання, так і в організації освітнього процесу.

Одним із аспектів проблеми є забезпечення відповідності між підготовкою випускників та потребами ринку праці. Експерти зазначають, що нині кількість випускників театральних вишів в Україні значно перевищує реальну потребу театрів у акторах. Це свідчить про потенційний дисбаланс: з одного боку, заклади освіти випускають значну кількість молодих акторів щороку; з іншого – не всі вони затребувані у професійних трупах. Подібна ситуація спостерігається і за кордоном: наприклад, у Великій Британії у 2020 році налічувалося близько 53 тисяч зайнятих у сфері акторського мистецтва, розважальних виступів і ведення програм, проте конкуренція за місця у престижних театральних школах надзвичайно висока (у Королівській академії

драматичного мистецтва – менше 1% вступників отримують місце). Отже, проблема полягає не лише у вдосконаленні змісту навчання, але й у підвищенні його якості, ефективності та відповідності сучасним вимогам, щоб випускники були конкурентоспроможними. Іншим важливим викликом є необхідність балансу між збереженням класичних надбань театральної педагогіки та впровадженням новітніх методик (психотехнік, тілесно-орієнтованих практик, цифрових технологій аналізу тощо), які постали в ХХІ столітті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні роки позначені зростанням наукового інтересу до вдосконалення акторської освіти, проте вузькоспеціалізованих праць саме з підготовки музично-драматичних акторів обмаль. Вітчизняні дослідники здебільшого розглядали суміжні аспекти. Зокрема, Г. Бень [1] дослідила особливості вокального виховання драматичних акторів, наголошуючи на відмінностях співу на драматичній сцені. Нещодавно М. Нагорний [4] підкреслив значущість дисципліни “сценічний спів” у підготовці майбутніх акторів та окреслив методику навчання вокалу (правильне звукоутворення, дихання, розвиток артикуляційного апарату тощо). Він зауважив, що поява в драматичних театрах України таких жанрів, як мюзикл і рок-опера, актуалізує розвиток музичності у акторів, а найкращим матеріалом для початкових вправ є українська народна пісня. Серед робіт, присвячених сценічній пластиці, заслуговує уваги стаття С. О. Бельського [2], в якій сценічний рух розглядається як основа органічної поведінки актора на сцені. Бельський простежує еволюцію викладання предмету “сценічний рух”, наголошуючи на необхідності врахування театральної біомеханіки та досягнень суміжних наук при формуванні пластичної культури актора. У сфері формування творчої індивідуальності виконавця варто відзначити працю А. О. Верещаки [3] щодо іміджу естрадного артиста та дослідження С. Б. Манька [6] стосовно трансформації стилю-іміджу артистів у контексті масової культури. В цілому огляд літератури показав, що хоча окремі аспекти – вокал, рух, творча індивідуальність – досліджуються, інтегральна методика підготовки актора музично-драматичного театру потребує подальшого вивчення і узагальнення. Це і визначає наукову новизну та актуальність даної статті.

Мета статті полягає у теоретичному узагальненні сучасних методів виховання музично-драматичних акторів та визначенні напрямів вдосконалення їхньої професійної підготовки. Задля досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

- 1) проаналізувати сучасні тенденції та потреби у підготовці акторів музично-драматичного жанру (в Україні й за кордоном);
- 2) охарактеризувати основні компоненти навчального процесу (акторська майстерність, сценічна пластика, голос) та новітні методичні підходи до їх розвитку;
- 3) узагальнити досвід впровадження інноваційних педагогічних практик у театральних вишах;

4) окреслити проблеми та перспективи удосконалення навчальних програм і методик.

Виклад основного матеріалу. Підготовка актора в сучасних умовах – це складний багаторівневий процес, що включає розвиток його творчих, фізичних і вокальних здібностей, формування професійної етики та розуміння театрального мистецтва. Розглянемо детальніше ключові аспекти навчання музично-драматичного актора – майстерність актора, сценічну пластику та роботу з голосом – крізь призму сучасних підходів.

Акторська майстерність – ця дисципліна є центральною в системі підготовки актора, адже охоплює розвиток творчої індивідуальності, психологічної проникливості та техніки перевтілення. Класичним підґрунтям викладання акторської майстерності в Україні залишається метод психологічного реалізму К. Станіславського, зокрема принцип переживання й пошуку “правди переживання” у ролі [1]. Сучасна педагогіка, однак, поєднує цей базис із іншими методиками: використовуються елементи системи М. Чехова (розвиток уяви, психофізичні вправи), Лі Страсберга та С. Адлера (метод “методу” – емоційна пам’ять), практики Є. Вахтангова (синтез гри та умовності) тощо. В українських вишах курс “Майстерність актора” передбачає поступове ускладнення творчих завдань: від етюдів на спостереження і прості сценічні дії – до роботи над складними драматичними сценами, образами класичного та сучасного репертуару [3]. Педагоги акцентують увагу на виробленні у студента базових професійних навичок: вміння триматися на сцені, концентрувати увагу, взаємодіяти з партнером, володіти сценічною мовою. Як відзначає режисер К. Кашліков, хороший педагог з акторської майстерності вчить тому, щоб артиста було видно, чутно і зрозуміло, що він говорить на сцені. У практичній площині це означає роботу над сценічною свободою (подолання затисків, страху публіки), над сценічною увагою та уявою. Сучасні методики включають також імпровізаційні тренінги, які розвивають швидкість реакції і креативність, та тренінги на основі методів театру імпровізації і гри в умовах невизначеності. Окрім того, враховуючи, що випускники часто працюють не лише на драматичній сцені, а й у кіно та телебаченні, до програм дедалі частіше включають основи екранної майстерності: актор перед камерою, техніка крупного плану, дубляж тощо. Таким чином, зміст курсу акторської майстерності нині значно розширився, порівняно з традиційним, і вимагає від викладача володіння різними педагогічними стилями і підходами, аби сформувати всебічно розвиненого виконавця.

Фізична виразність та володіння тілом – невід’ємна складова артистичного образу, особливо для музично-драматичних акторів, яким доводиться багато рухатися, танцювати, виконувати пластичні етюди під музику. Предмет “Сценічний рух” у театральних закладах має на меті розкрити фізичні можливості студента, зробити його тіло гнучким та слухняним, виробити пластичну культуру актора. За сучасними програмами навчання, курс

пластики охоплює декілька рівнів. Перший – базова фізична підготовка: розвиток гнучкості, сили, координації, витривалості, правильної постави і ходи. Для цього застосовуються комплекси вправ, запозичені частково з хореографії, гімнастики, акробатики та навіть йоги. Другий рівень – пластична виразність: опанування виразних рухів руками, ногами, корпусом, розвиток міміки та пантоміми [5]. Студенти вчаться усвідомлено використовувати пози, жести, м'язову напругу і розслаблення для створення певного художнього ефекту на сцені. Важливий аспект – розвиток почуття ритму і музикальності руху, що досягається вправами під музику, синхронізацією рухів з музичним ритмом. Як зазначає С. Бельський, принципи театральної біомеханіки (системи рухових тренажів, започаткованої В. Мейєрхольдом) природно впливають із самої природи руху і є фундаментом для сценічної пластики [2]. Тому сучасний курс включає елементи біомеханічних етюдів, вправи на баланс, темпо-ритм, роботу з уявною вагою предметів тощо. Третій рівень – спеціальні сценічні рухи для театру: сценічний бій, фехтування, акробатичні трюки в межах безпеки, танець та сценічний етикет. Для музично-драматичного актора особливо актуальні навички танцю: більшість постановок мюзиклів вимагають від акторів уміння виконувати хореографічні номери. Відтак, навчальні плани включають класичний танець (балетна екзерсис як основа), сучасний танець і народні танці, а також основи степу чи джаз-танцю – залежно від специфіки програми. Наприклад, у західних програмах з мюзиклу студенти обов'язково проходять кілька рівнів балету та джазу щотижня. Вітчизняні театральні академії поступово переймають цей досвід, вводячи секції з хореографії для акторів. Окрім того, значна увага приділяється взаємодії з партнером у русі – парні тренінги розвивають відчуття партнера, синхронність, довіру фізичному контакту.

Отже, сценічна пластика нині – це синтез спортивної підготовки, танцювальних технік і театральних вправ, що разом формують у студента органічність та виразність у фізичній дії.

Розвиток голосових можливостей актора відбувається у двох напрямках – сценічна мова (мовний голос) та вокал (спів) [4]. Для драматичного актора традиційно основною була сценічна мова: уміння чітко артикулювати, правильно інтонувати, володіти диханням і голосом так, щоб його було добре чути і розуміти в залі. Цей компонент залишається актуальним: студенти опановують техніки постановки голосу, розвиток резонаторів для гучності і дзвінкості, вправи на дикцію, логопедичні тренінги при потребі. У програмах зазначено, що актор повинен уміти працювати з будь-яким драматичним текстом – від класичного віршованого до сучасного розмовного – зберігаючи виразність та переконливість. Тому курс сценічної мови включає роботи над скоромовками, художнім читанням прози і поезії, відтворення різних емоційних станів голосом, основу ораторського мистецтва. З іншого боку, у музично-драматичному театрі не менш важливим є вокал. Актор такого

профілю фактично поєднує професію драматичного актора і співака. Як було зазначено вище, в Україні створено окремі кафедри, що спеціалізуються на підготовці співочих акторів (наприклад, кафедра музично-драматичного театру ХДАК – єдина в країні). Навчальний план передбачає кілька років занять з вокалу: спочатку постановка голосу на базових вправах (вокальні розспівки, дихальні вправи, працювання діапазону), далі – вивчення різних стилів співу, сценічного ансамблю, акторського виконання пісні. На думку фахівців, починати краще з простішого матеріалу – народних пісень, які відповідають природній співочості мови і полегшують оволодіння основами співу. Згодом репертуар ускладнюється до академічного (арії, класичний романс) та естрадного (джазові стандарти, поп-пісні з мюзиклів). Важливим завданням є навчити студента діяти під час співу, тобто органічно поєднувати вокальне виконання з акторською грою. Для цього застосовується принцип “дійового співу”, коли кожен музичний номер розглядається як сцена, що розкриває характер персонажа і просуває сюжет. Педагоги зазначають, що в мюзиклах та оперетах актору недостатньо просто добре співати – він має одночасно грати роль і викликати емоції у глядача голосом і пластикою. Тому на старших курсах проводяться майстерні, де студенти виконують уривки з відомих мюзиклів, рок-опер у повній сценічній постановці (з костюмами, рухами, взаємодією з партнерами), набуваючи комплексного досвіду. Окремо слід відзначити роботу над мовою персонажа – для драматичних акторів важлива сценічна вимова, вміння опанувати діалекти або історичну вимову для певних ролей. Вокальні ж номери вимагають постановки голосу відповідно до жанру: академічний вокал – для опери, мюзиклу класичного типу; естрадний – для сучасних мюзиклів, рок-опер. Тому акторів навчають основ різних вокальних технік, а деякі заклади співпрацюють з фахівцями з естрадного вокалу, щоби розширити можливості студентів. Важливо також розвивати слух і музичність у акторів – введення сольфеджіо, ритміки, щоб актор впевнено почувався в музичному матеріалі.

В результаті сучасний випускник спеціалізації “музично-драматичний театр” володіє голосом як драматичним інструментом (у мовленні) і як музичним інструментом (у співі), що значно підвищує його професійну конкурентоспроможність.

Варто згадати і про організаційно-методичні аспекти сучасного виховання акторів. Навчальні плани стають більш гнучкими, з’являється більше вибіркових дисциплін, що дозволяє студентам розвивати індивідуальні нахили (наприклад, фехтування, сценічний грим, основи режисури, танці певного стилю тощо). Значна частка занять проводиться у формі тренінгів, майстер-класів, творчих лабораторій, що стимулюють практичне засвоєння матеріалу. Як зазначено у освітній програмі ХДАК, особливий акцент робиться на індивідуальних формах навчання зі студентами та практичній підготовці (включно з участю у виставах під керівництвом педагогів).

Співпраця з театрами дозволяє залучати режисерів і акторів-практиків до навчального процесу, проводити спільні проекти. Сучасні вимоги до актора також включають володіння іноземними мовами (для можливих зарубіжних стажувань чи проєктів), навички самопрезентації та медіаграмотність (актори все частіше працюють у медіапросторі). Таким чином, підготовка актора дедалі більше виходить за межі суто сценічних навичок, формуючи компетентного фахівця широкого профілю [6].

Висновки. Сучасне виховання музично-драматичних акторів має базуватися на принципах комплексності, інноваційності та практичної спрямованості. Проведений аналіз засвідчив, що для успішної професійної діяльності актору цього профілю необхідне гармонійне поєднання акторської техніки, вокальної майстерності та пластичної культури. Традиційні методики (насамперед школа психологічного реалізму) залишаються фундаментом, проте їх доповнюють сучасні педагогічні практики – від тілесно-орієнтованих тренінгів (йога, фельденкрайз, пілатес для акторів) до цифрових технологій (відеоаналіз виступів, інтерактивні тренажери мови). Українська система акторської освіти, зберігаючи спадкоємність поколінь викладачів і національні особливості театру, нині інтегрується у світовий простір: впроваджуються міжнародні майстер-класи, зростає роль академічної мобільності, враховуються рекомендації європейських освітніх стандартів у галузі мистецтва. Відзначимо позитивні зрушення: відкриття спеціалізованих кафедр (як-от музично-драматичного театру) дозволяє готувати саме “співаючих акторів” і “траючих співаків” – фахівців нового типу.

Освітні програми орієнтовані на практику, що підтверджується високим відсотком працевлаштування випускників за фахом у провідних театрах або продовження навчання на наступному рівні. Водночас, виклики залишаються. Слід переглянути навчальні плани з точки зору збалансованості компонентів: забезпечити достатню кількість годин вокалу та руху для всіх акторських спеціалізацій, а не лише для “музичних” груп. Необхідно підвищувати кваліфікацію викладачів – зокрема, залучати фахівців естрадного співу, сучасного танцю, сценічного бою, які принесуть нові знання студентам.

Література:

1. Бень Г. Особливості співу акторів драми. Вісник Львівського університету. Серія “Мистецтвознавство”, 2012, Вип. 11, С. 111–116.
2. Бельський С. О. Сценічний рух – основа органічної поведінки актора. *Культура України*, 2012, Вип. 39, С. 21–27.
3. Верещака А. О. Формування іміджу естрадного виконавця. *Культура України*, 2014, Вип. 46, С. 283–289.
4. Нагорний М. В. Роль вокального виховання в освітньо-професійній підготовці акторів театру. *Науковий вісник КНУТКиТ ім. І.К. Карпенка-Карого*, 2024, № 34, С. 254–261.
5. Кудрич Л. М. Специфіка навчання акторів музично-драматичного театру. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2024, Вип. 74(2), С. 26–33.
6. Манько С. Б. Створення стилю-іміджу артиста в контексті сучасної масової культури (на прикладі українських естрадних виконавців). *Культура України*, 2017, Вип. 56, С. 170–180.

References:

1. Ben, H. (2012). *Osoblyvosti spivu aktoriv dramy* [Peculiarities of the singing of drama actors]. *Visnyk L'vivs'koho Universytetu. Seriya Mystetstvoznnavstvo*, issue 11, pp. 111–116. (in Ukrainian).
2. Bielskyi, S. O. (2012). *Scenichni rukh – osnova orhanichnoi povedinky aktora* [Stage movement – the basis of an actor's organic behavior]. *Kultura Ukrayiny*, issue 39, pp. 21–27. (in Ukrainian).
3. Vereshchaka, A. O. (2014). *Formuvannya imidzhu estradnoho vykonavtsya* [Formation of a pop performer's image]. *Kultura Ukrayiny*, issue 46, pp. 283–289. (in Ukrainian).
4. Nahorni, M. V. (2024). *Rol' vokal'noho vykhovannya v osvithno-profesiyniy pidhotovtsi aktoriv teatru* [Role of vocal training in the educational-professional preparation of theatre actors]. *Naukovyi Visnyk KNUKiT im. Karpenka-Karoho*, no. 34, pp. 254–261. (in Ukrainian).
5. Kudrych, L. M. (2024). *Spetsyfika navchannya aktoriv muzychno-dramatychnoho teatru* [Specifics of teaching actors of musical-drama theatre]. *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk*, issue 74(2), pp. 26–33. (in Ukrainian).
6. Manko, S. B. (2017). *Stvorennya stylyu-imidzhu artysta v konteksti suchasnoyi masovoyi kul'tury (na prykladi ukrayins'kykh estradnykh vykonavtsiv)* [Creating an artist's style-image in the context of modern mass culture (on the example of Ukrainian pop performers)]. *Kultura Ukrayiny*, issue 56, pp. 170–180. (in Ukrainian).